

Goda Zoltán

EGY RÉGI TEHETSÉGMENTŐ AKCIÓRÓL.

Az 1941/42-es tanévben kezdődött az ún. „Országos Falusi Tehetségmentési Akció”, amelynek magam is részese voltam a jászapáti gróf Széchenyi István gimnáziumban. Mielőtt ennek részletes leírására vállalkoznék, a bőséges előzményekre is ki kell térnem.

A tehetségmentés kérdése Magyarországon a két világháború között

Az intézményes tehetséggutatással és tehetségmentéssel kapcsolatos irodalom elég széleskörű az 1920-as évektől kezdve. Már itt meg kell említenem Bánfai József „A tehetség-probléma hazai történetének irodalma a kezdetektől 1950-ig” című bibliográfiáját, amely rendkívüli alaposággal mutatja be a főleg folyóiratokban és újságokban megjelent cikkeket. (Digitális változata az interneten is megtekinthető.)

Az 1920-as évek elején főleg a tehetséges emberek (zsenik) lélektani vonatkozásait tárgyalja sok írás, de olykor már szó esik a tehetségmentésről is. 1922-ben a Műcsarnokban rendezték meg a „Tehetséges Gyermekek Rajzkiállítását”, amely nagyon sikeresnek bizonyult. 1926-ban ezt követte egy második kiállítás, és ehhez már egy tehetségvédelmi kongresszus is csatlakozott. Az itt megfogalmazott tervek azonban nem realizálódtak, és ezt követően évekig csak elvi síkon foglalkoztak a tehetség kérdéskörével. 1934-ben a Magyar Szalon „Magyar Östehetségek” címen rendezett kiállítást, amely körül élénk vita bontakozott ki. A vitában többek között részt vettek: Móricz Zsigmond, Németh László, Szekfű Gyula, Szerb Antal, Tamási Áron, és sokan mások. A vita néhány hónap alatt fellángolt, de aztán másfél év alatt, minden kézzel fogható eredmény nélkül, ki is fulladt.

Eközben azonban csöndben történt valami fontos dolog: 1935-ben a sárospataki Református Gimnáziumban megkezdődött az intézményes tehetségmentés. A környező falvakból összegyűjtötték a nagyon jól tanuló 5-6. osztályt végzett szegény sorsú gyermekeket. Versenyvizsgát tartottak részükre, és közülük 8-10-en a gimnáziumban tanulhattak tovább, miközben az internátusban teljes ellátást kaptak. Ezt évről évre megismételték, és szépen kialakult egy rendszer, amely egyre nagyobb nyilvánosságot kapott.

1937-től kezdődően a tehetségmentés kérdése, amely egyre inkább elfogadottá vált, több szalon is futott. Megjelent a vallás és közoktatásügyi miniszter 9000/1937 számú rendelete a „Horthy Miklós Ösztöndíjalap” szervezéséről. Ez a rendelet azonban csak a középiskolák felső négy osztályában tanulók részére adott ösztöndíjat, de nem érintette azokat a tehetséges falusi gyermekeket, akik a gimnáziumokba be sem jutottak. Közben a sárospataki példa egyre több követőre talált, elsősorban a református iskolák körében. Hódmezővásárhelyen is megkezdődött a falusi (tanyasi)

gyerekek bentlakásos gimnáziumi tanítása, igaz csak néhány fővel. Nagykőrösről és Miskolcra is hasonló hírek jelentek meg az újságokban.

A tehetségmentés fontosságát támasztotta alá több cikk, köztük Szombatfalvy György miniszteri tanácsos írása a Néptanítók Lapjában. Bemutatta az akkori adatokra támaszkodva, hogy az egyes társadalmi rétegek gyermekei rendkívül aránytalanul részesülnek gimnáziumi oktatásban. A mintegy 5,5%-ot képviselő nagybirtokosok, katonatisztek, tisztviselők, tanárok gyermekei teszik ki a gimnazista tanulók 48%-át, míg a társadalom kb. 70%-át jelentő kisbirtokosok, ipari munkások, földművesek, napszámosok gyermekei csak mintegy 10%-ban jutnak be a gimnáziumokba. Ezt a nagyfokú aránytalanságot taglalták az írások, hangsúlyozva, hogy a tehetség megszlása a társadalomban viszont közel egyenletes. A másik emlegetett szempont az volt, hogy ha évente kb. 4-500 tehetséges falusi gyerek végezne a gimnáziumokban, az nagyon hasznos lenne a vezetői réteg felfrissítése szempontjából is. Abban az időben a gimnázium elvégzése, illetve az érettségi jelentette a belépőt a polgári középosztályba.

Indult egy másik akció is, amely a sajtóban igen nagy nyilvánosságot kapott. Zilahy Lajos író javaslata a „Kitűnőek Iskolája” címen terjedt el. Zilahy az amerikai School of Brillants és a nagy múltú francia Ecole Normale Superieure példájára hivatkozva javasolta, hogy évente válasszanak ki 40 igen tehetséges gyermeket, akik nagyon színvonalas képzés után a legmagasabb társadalmi vezetői beosztásokba kerülhetnek. Zilahy anyagilag is támogatta a gondolat megvalósítását, felajánlotta villáját erre a célra, de azt később lebombázták, és az ötletből semmi sem lett.

A sárospataki példa a tehetségmentés kulcskérdését, helyesen, abban látta, hogy a tehetséges falusi gyermekeket a gimnáziumokba kell bejuttatni, mert e nélkül nincs felemelkedési lehetőség, és ez a feltétele az esetleges későbbi egyetemi, főiskola-továbbtanulásnak is. A szakmában még sokan vitatkoztak a tehetség mérésének módjáról, és a kiválasztás körzetéről, amikor Sárospatakon ezekben a kérdésekben már kialakult egy jól bevált rendszer. A tanulókat olyan településekről (tanyákról) hívták be, ahol gimnázium nem volt. A versenyvizsga módszere is jól megállta a helyét. A helyzet megérett arra, hogy a sárospataki rendszert állami szintre emeljék. Ebbe az irányba fejlődött az ügy. Az 1941/42-es tanévben beindult az „Országos Falusi Tehetségmentő Akció” igaz, hogy csak 80 fővel. (Jászapáti 22, Mohács 12, Szolnok 4, Gyergyószentmiklós 13, Beszterce 25, Nagyálló 4 tanulóval. Ez utóbbi három város akkor Magyarországhoz tartozott.) Ezzel egy időben jelent meg a m. kir. vallás és közoktatási miniszter 57436/1941 VKM sz. rendelete, amely egyrészt az agyagi feltételek megteremtéséről gondoskodik, másrészt az ösztöndíj adásának a feltételeit rögzíti: „A Horthy Miklós ösztöndíjalap költségén iskolázott tanuló elveszti ösztöndíját ha az iskolai év végén a továbbhaladásra döntő tárgyak feléből nem nyer jeles osztályzatot...” A következő, 42/43-as tanévben az ösztöndíjas tanulók létszáma már 600 főre emelkedett, a 43/44-es tanévben pedig újabb 425 tanuló kezdhetette meg gimnáziumi tanulmányait.

Tehetségmentés a jászapáti gróf Széchenyi István gimnáziumban.

Mint az elején írtam, magam is részese voltam a tehetségmentési akciónak. Élményeimet saját benyomásaim alapján írom le, bár az emlékezetem felfrissítése érdekében átlapoztam néhány gimnáziumi évkönyvet. Az előző részben leírtakról persze abban az időben halvány fogalmunk sem volt.

1941-ben fejeztem be Jászárokszálláson az elemi iskola 4. osztályát, és szeptemberben a helyi polgári iskolában kezdtem tanulni. Mintegy másfél hét múlva, volt elemi iskolai tanítóm, Karácsonyi Virgil szólta a szüleimnek, hogy Jászapáti indul egy ösztöndíjas akció, és javasolta, hogy én is próbáljak meg részt venni benne. Apám mindig is tisztelte a nagyobb képzettséget (neki nem volt lehetősége a továbbtanulásra), ezért szeptember 22-én elkísért Jászapátiba. Jászárokszállásról négyen mentünk, hárman a mi volt elemi iskolai osztályunkból, és még egy fiú egy másik iskolából. Más településeken is hasonlóképpen értesítették a tanítók szegény sorsú tanítványaikat, akik közül néhányan már az 5., sőt 6. osztályt is befejezték. A vonzaskörzet főleg a Jászság településeire vonatkozott, de kiterjedt Tiszasüly és Nagykorú vidékére is.

A jászapáti gimnázium épülete hatalmasnak tűnt számomra, a bejárati ajtótól felfelé futó lépcsősor, és oldalt a két hosszú folyosó mély benyomást tett rám. Harminchárman gyülekeztünk az udvaron. Erre a napra tanítási szünetet tartottak a gimnázium tanulói részére. Kisebb csoportokra osztottak bennünket és megkezdődött a versenyvizsga. Amikor az egyik vizsgahelyen végzett a csoportunk, mentünk a következőre. Így forogtunk jó néhány órán keresztül. Magyarból fogalmazást írtunk, talán Mátyás királyról. Matematikából különböző feladatokat oldottunk meg, úgy rémlik, hogy például 101-től kellett visszafelé számolni négyesével. Általában nem konkrét ismeretekre voltak kíváncsiak, hanem inkább a készségekre, gondolkodásmódra. A nyelvkészség vizsgálata volt számomra a legérdekesebb, mivel Jászárokszállás színmagyar község volt, addig nem hallottam idegen szót. Egy papírra fel volt írva négy idegen szó, szükség szerint fonetikusán, ezeket kellett néhány perc alatt megtanulni: bambino (olasz) gyermek, bó (francia) szép, andare (olasz), szamtaimz (angol) néha. Aztán háromszor elmondták fonetikusán az olasz közmondást: „Ogni principio é difficile” (onyi principio e diffcibile), és ezt kellett megismételni. Ez bizony elég nyelvtörő volt számomra. A többi tantárgyra már nem emlékszem.

Valamikor késő délután fejeztük be a vizsgát, s utána kezdődött a nagy munka a tanárok részére: a kiértékelés. A gimnázium évkönyvéből tudtam meg, hogy a versenyvizsgán részt vett Harsányi István, a sárospataki ref. gimnázium tanára, aki már több éves jártassággal rendelkezett e tekintetben, és nyilván hasznos tanácsokat adott a jászapáti kollégáinak. Várva az eredményre az udvaron játszottunk. Erre az időre eshetett, ahogy társaink később emlegették, hogy mi árokszállásiak rendetlenkedtünk. Ha ezt mondják biztos így is volt, de nem lehetett valami nagy dolog, mert akkor én is emlékeznék rá. Egyébként az egész napi feszültség után természetes lehetett, hogy egy kicsit „kiengedtünk”. Este nyolcra született meg a döntés: 22-en

nyertünk felvételt a gimnázium első osztályába. Mi, árokszállásiak mind a négyen sikeresen szerepeltünk. Természetesen mindnyájan örültünk a továbbtanulási lehetőségnek, de hogy milyen nagy szerencse ért bennünket csak most értettem meg igazán, az előző részben leírt vizsgálódásaim során. 1941-ben a trianoni határokon belül mindössze 38 ösztöndíjas nyert felvételt az Országos Tehetségmentő Akció keretébe, és ebből 22 Jászapátin. Abban az évben így a jászapáti gimnázium lett a tehetségmentés fő bázisa. Azt hiszem akkor egyikünk sem volt tudatában ennek a valóban kivételes szerencsének.

Néhány nap előkészület után (tulajdonképpen csak a ruhaneműt kellett összekészíteni) bevonultunk a gimnáziumba. Az első napokban kb. százan voltunk egy nagyobb teremben, aztán két osztályt alakítottak ki, kétfelé osztva az ösztöndíjasokat is. Osztálytársaink két héttel korábban kezdték a tanulást, már skandálták a latin declinatio-t; nominativus, accusativus stb. ami ismét elég furcsán hangzott nekem. Persze nekigyürkőztünk, és hamar beértük őket. Elhelyezésünk a gimnázium második emeletén berendezett internátusban volt. Egy nagyobb és egy kisebb hálószobában helyeztek el bennünket; a nagyobbikban talán 14-en voltunk, a kisebbikben pedig 8-an. A gimnáziumi évkönyv szerint a két szoba 62,4 m² illetve 41,6 m² alapterületű volt, ami igazolja akkori érzésemet a szűkösséget illetően. A berendezés szerény volt, a hálótermeket csak alváásra használtuk, a délutáni tanulás is valamelyik osztályteremben volt. Az ebédlőt először az igazgatói lakás melletti helyiségben rendezték be, később az ebédlő lekerült az alagsorba. Az ellátás az első félévben kielégítőnek volt mondható. Nevelőtanárunk, Varga József igyekezett a szülőket pótolni. Sajnos egy fél év múlva egyik napról a másikra eltávolították, talán zsidó származása miatt. A kor szelleme behatolt a gimnáziumba is. Elég ritkán (három-négy hetente) mehettünk csak haza, ami nekem igen rosszul esett. Ez bizonyos fókig érthető, mert társaim között én voltam a legfiatalabb, alig múltam 10 éves. A többiek 11-12 évesek voltak, sőt volt közöttünk egy 13 éves is.

Néhány hónap múlva még egy fiú csatlakozott hozzánk. Az történt, hogy a konyhába kisegítőnek felvettek néhány falusi lányt. Ezek egyike látva a helyzetünket, elmondta a tanároknak, hogy az ő öccsét is nagyon eszesnek tartja a tanító. Behívták a fiút és látták, hogy valóban köztünk van a helye. Később kiderült, hogy ez a fiú, Sipos Jóska volt a legokosabb közöttünk.

A két párhuzamos osztály, A és B igen nagy létszámú volt: 50-50 tanuló. Tanítás közben semmilyen megkülönböztetésben nem volt részünk. Az ösztöndíj feltételeként azt közölték velünk, hogy legfeljebb két tárgyból lehet jelestől eltérő (jó) osztályzatunk. A napi tanulásban ez a feltétel nem lebegett állandóan a szemünk előtt. Én magam rengeteget olvastam akkoriban. Beszabadultam a gimnázium könyvtárába, és faltam a könyveket, mindig volt nálam legalább 3-4 kötet. Az internátusban Varga tanár úr távozása után változott a helyzet. Esténként sorakozó, szinte kihallgatás-szerűen, esetenként fenyítéssel, ráadásul mindig ugyanaz a fiú volt a pálcás ítélet-

végrehajtó, nevét borítsa feledés. Persze azért gyerekek voltunk, nem jelentett nagy gondot ez sem, de szívesen emlékeztünk vissza Varga tanár úrra. Szombatfalvy György miniszteri tanácsos, aki a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium részéről a tehetségmentés ügyét koordinálta, néhány hónappal a szeptemberi indulás után személyesen is ellenőrizte elhelyezésünket és ellátásunkat.

A jászapáti gimnázium katolikus iskola volt, mint akkori hivatalos nevéből is kiderül: Jászapáti Kir. Katolikus Gróf Széchenyi István Gimnázium. Az épületben szép kis kápolna is helyet kapott. Gyakran (naponta?) voltunk ott misén. Ezen és persze a hitoktatáson túlmenően nem volt különösebb vallási nevelés, csak később, amikor egy új nevelőtanár ezt helyezte előtérbe. A tanulás az ösztöndíjasoknak jól ment. A tanév végén a 23 főből 14 volt kitűnő, 3 jeles és 6 jó eredményű, és mindenki tovább tanulhatott a második osztályban.

A tanáraink részére is újdonság volt a tehetségmentő akció. Fellner Ferenc tanárunk 1941 végén írt egy rövid cikket a jászberényi „Ugar” című hetilapba, amelyben üdvözli a tehetségmentést, és az internátus felállítását. Bognár József tanár úr az első évet elemezte egy hosszabb cikkben 1942 június 15-én, ugyancsak az Ugarban. Statisztika segítségével mutatta be az ösztöndíjasok családjainak vagyoni helyzetét, a szülők és nagyszülők foglalkozását. Részletesen írt a beilleszkedésünkről is, és számokkal illusztrálta az ösztöndíjasok kimagasló tanulmányi eredményeit. Beszámolt a második versenyvizsga körülményeiről is, amelyet abban az évben már nem a tanév előtt, hanem május 28-29-én tartottak meg. Persze ezeket az írásokat is a későbbi kutatásaim során találtam meg.

A következő tanévben sajnos romlottak a körülmények. Ekkor már javában dúlt a II. világháború. Az élelmezésünk érzékelhetően gyengébb lett. Az ösztöndíjasok létszáma 10 elsőssel gyarapodott. Nem emlékszem pontosan, hogy ekkor vagy a következő tanévben kellett helyhiány miatt emeletes ágyakkal berendezni a hálótermeket. Az 1942/43-as tanév még normál hosszúságú volt, de a karácsonyi szünet (szénszünettel együtt) december 19-től január 24-ig tartott. Néhány fiatalabb tanárt behívtak katonának, így valamelyest a színvonal is esett.

Az igazi gondok az 1943/44-es tanévben jelentkeztek. Ebben az évben is 10 elsős került be az ösztöndíjasok közé. Az élelmezésünk nagyon leromlott, állandóan éhesek voltunk. A fejlődésben levő 11-15 éves fiúk étvágya óriási, és mi éppen abban az időben nem jutottunk elegendő táplálékhoz. Sokszor volt áramszünet is, ilyenkor valamiféle gázlámpa fényénél tanultunk. Olykor a vízvezeték is elromlott, artézi kútról hordtuk a vizet a második emeletre. A tanév 1943. november 4-től 1944. április 1-ig tartott. A tanárok javát elvitték katonának. Világéletemben szerettem a matematikát, de abban az évben, amikor éppen az algebrát kezdtük tanulni, egy idős történelem szakos tanár tanított bennünket, és én majdnem megbuktam matematikából. (Szerencsére később az alapokat előlről kezdve sikerült kiemelkedő eredményt elérnem.) Persze ezek a rossz körülmények nem csak minket érintettek, a háború miatt általános volt a szűkölködés.

A negyedik tanévben további hét tanulóval növekedett az internátusi létszám, így a négy évfolyamon összesen mintegy ötven fő részesült ösztöndíjban. A tanítás éppen csak megkezdődött, de már közeledett a front és október 4-én véget is ért. A front átvonulását ki-ki a lakóhelyén vészelte át. Az 1945-ös csonka tanév február 5-én kezdődött, és július 7-ig tartott. A háború eseményei esetenként felforgatták a családok életét is, a családfenntartó hōsi halála, vagy fogsága kihatással volt a tanulók sorsára is. Én magam abban az évben magántanuló voltam, Árokszálláson készültem fel a vizsgára, amelyet természetesen Apátin tettem le. A gimnázium igazgatója Páll Ferenc hittanár lett, rendkívül agilis, talpraesett ember, aki nagy erőfeszítéseket tett a gimnázium és az internátus lehetőség szerinti legjobb működtetése érdekében. Néhány szemléltető példa erről: Páll Ferenc igazgató megegyezett a Mátrai Erdőgazdasággal, hogy a felsőbb osztályok tanulói felmennek a Mátrába fát vágni, majd a kivágott fát egy vasúti szerelvényvel lehozatva Apátira biztosította a fűtést a gimnáziumban és az internátusban éveken keresztül. Az internátus részére két fejős tehenet is kapott a szülőkötől, elősegítve ezzel is az élelmezést. Az „A” és „B” osztály abban az évben összevontan működött 69 tanulóval, közöttük 17 ösztöndíjossal. Ez utóbbiak közül 11-en még ebben a csonka tanévben is kitűnő eredményt értek el.

A következő 1945/46-os tanévben konszolidálódott a helyzet. Tanáraink a katonáskodás után ismét munkába álltak. A mi osztályunk akkor kezdte az 5. évfolyamot. Kedvenc tantárgyam a matek már ismét jól ment, és ekkor kezdtem ismerkedni a másik kedvencel, az olasszal is. Az internátus elég nagy létszámú volt, már nem csak az ösztöndíjasok laktak benne. Nem tudom hogyan sikerült előteremteni a működtetés anyagi feltételeit. A nem ösztöndíjas tanulók nyilván fizettek, s lehetőség szerint a szülők is hozzájárultak az ellátáshoz. Apám méhészt volt, így én egyszer egy kanna mézet vittem be. Másik alkalommal némi küzdelem árán, egy élő malacot zsákban szállítottam vonattal Árokszállásról Apátira. Az élelmezés jobb volt mint a háborús években, persze dözsölésről most sem volt szó. Az ösztöndíjas csapat létszáma már nem változott. Közeledve az érettségihez kezdett kialakulni a pályaválasztási irányultságunk is.

A 7. és 8. osztályban családi okok miatt bejáró lettem. Apám Pesten dolgozott, bátyám sem volt otthon, célszerű volt tehát, hogy otthon maradjak, és segítsek anyámnak a ház körüli teendőkbén. Persze az internátusban, illetve akkoriban már a kollégiumban lakó társaimmal továbbra is szoros volt a kapcsolat. 1947-48-ban elkezdődtek a politikai változások. Az MKP (Magyar Kommunista Párt) Rákosi vezetésével elkezdte hadjáratát az egyház ellen, és nemsokára (1948) sor került az egyházi iskolák államosítására is. A gimnázium élére is új igazgató került. A kollégium is a NÉKOSZ (Népi Kollégiumok Országos Szövetsége) szellemében kezdett működni. A gimnázium 1948/49-es évkönyve már jól tükrözi a politikai környezet megváltozását.

Ebben az évben az osztályozás rendje is átalakult, szovjet mintára hetes volt a legjobb jegy. (Talán egy évig tartott ez a rendszer.) Ugyancsak a szovjet kitüntetés dőmping utánzásaként vezették be a kitüntetést „A JÓ TANULÁSÉRT”, amelyet magam is megkaptam. Groteszk módon még a ballagásunk is híven mutatta a helyzet felemásságát. Éveken át szokásban volt, hogy a ballagók előbb gyöngyvirágos misén vettek részt. A mise nálunk sem maradt el, de „piros szegfűsre” változott. A legvadabb Rákosi- korszakot egyébként már nem a gimnáziumban éltük meg.

Az ösztöndíjasként induló 23 főből végül 18-an érettségiztünk, de mint említettem, a lemorzsolódásban a háborús események és az azt követő változások is közrejátszottak. 1949-ben az egyetemen való továbbtanulásunknak nem volt akadály, tanulmányi eredményünk jó, származásunk pedig (mert akkor már kezdtek nézni) „kifogástalan” volt. Azt kellett csak eldönteni, milyen egyetemen akarunk tovább tanulni, legtöbben orvos, tanár, mérnök pályára mentünk. Tudomásom szerint senki sem vállalt közülünk függetlenített pártfunkciót, pedig származásunknál fogva ez erősen számításba jöhetett volna. Ugyancsak meg kell említenem, hogy 1956-ban közülünk senki sem hagyta el az országot. A sors messze sodort egymástól bennünket, kevesen maradtunk a Jászságban. Jászberényben, az akkori ösztöndíjasok közül, rajtam kívül Balog János nyugalmazott gimnáziumi igazgató és Farkas Ferenc nyugalmazott főiskolai tanár él. Balog Jánossal együtt kezdtünk 1941-ben, Farkas Ferenc pedig az utolsó, 1944-es ösztöndíjas csoport tagja volt.

Az érettségi találkozókön sajnos egyre fogyatkozó létszámban veszünk részt. 2001-ben találkozót szerveztünk a volt ösztöndíjasok részvételével az 1941-es kezdésünk 60. évfordulójára. A gimnázium mostani kollégiumában felelevenítettük a régi emlékeket. A kollégium jelenlegi lakói hitetlenséggel vegyes kíváncsisággal hallgatták történeteinket, mi pedig ámulva néztük a miénkhez képest fényűző körülményeket.

Végezetül feltehető a kérdés: mi lett volna, ha, az eredeti célkitűzésnek megfelelően, nekünk kellett volna a vezető réteg „felfrissítésében” közreműködnünk. Úgy gondolom ez problémákkal terhelt folyamat lett volna. Ismerve a Horthy-rendszer eléggé kaszt-szerű úri-polgári társadalmát, lehet, hogy elfogadtak volna bennünket, de befogadásról aligha lehetett volna szó. Egyes esetekben előfordulhatott volna a magasabb pozíció és a szegény szülők miatt érzett meghasonlás is. De ezt a kérdést maga a történelem „törölte a napirendről.”

Az 1990-es években, a rendszerváltás első időszakában nagyon sok munkahely szűnt meg, egész régiók kerültek hátrányos helyzetbe. Ekkoriban ötlött fel bennem, hogy ilyen körülmények között sok tehetséges gyerek kerülhet olyan helyzetbe, mint amilyenben mi voltunk a 40-es évek elején. A saját akkori tapasztalatom alapján úgy gondoltam, hogy ismét szükség lenne valamilyen ösztöndíjalapra, amely

támogatná a szegény sorsú gyerekek középiskolai továbbtanulását. Röviden leírtam a régi tehetségmentő alap működését, és javaslattal együtt elküldtem az Oktatási Minisztériumba. Nem értették teljesen a felvetésemet, mert a válaszban a témát csak romakérdésként kezelték. Az újabb levelemre küldött válaszuk sem elégített ki, mert ekkor meg a felsőoktatás ösztöndíjas lehetőségeiről írtak. Időközben anyagot gyűjtöttem a hazai tehetségmentés irodalmából, valamint az Egyesült Államok ebben a témában az 1970-es években elfogadott figyelemreméltó törvényeiről. Ezt az anyagot Kiss Zoltán akkori országgyűlési képviselőnk segítségével eljuttattam Magyar Bálint oktatási miniszternek. Ő válaszelevelében azt közölte, hogy foglalkozni fognak a témával. Ebben az időben jelent meg egy, a kérdéssel foglalkozó levelem a Népszabadságban is. Aztán 1998-ban az országgyűlési választások után Pokorni Zoltán lett az oktatási miniszter. Neki is összekészítettem az anyagot, és egy, a műszakiak részére tartott tanácskozáson sikerült azt neki személyesen átadnom. A minisztériumi válaszelevelben egyetértésükről biztosítottak ugyan, de konkrétum nem szerepelt a levélben. Akkor már két éve foglalkoztam az üggyel, és kezdtem belefáradni. 2000 elején aztán örömmel értesültem az Arany János tehetséggondozó program beindulásáról. Az első, 2000/2001-es tanévben 353 tanuló részesült ösztöndíjban, a másodikban már mintegy 600. Azóta több program is elindult, most már a szakembereken, a pedagógusokon a sor, hogy éljenek a lehetőségekkel, és egyengessék a szegény sorsú tehetséges gyerekek boldogulását.

A régi emlékek bár fakulnak, de nem múlnak el nyomtalanul. Manapság ezernyi célra lehet adakozni, de az ember lehetőségei végesek. Valószínűleg nem véletlen, hogy a sok alapítvány közül engem a Gyermekélelmezési Alapítvány talált meg, amely minden évben számíthat tőlem néhány ezer forintra, mert annak idején magam is megtapasztaltam mit jelent gyerekként éhesnek lenni.

Fodor István Ferenc

HALÁSZ MÁTYÁS 1930–2008

Jászszenlászló nagy tudású helytörténészére emlékezünk, aki családjának 13. gyerekeként született, majd magyar-történelem szakos tanárként kapcsolódott be a helytörténeti kutatásba. 1990-ben az első szabadon választott önkormányzati testület tagja lett. Nemrégiben hosszas betegség után – 78 évesen távozott közülünk.

„Kicsiny gyermek voltam még, amikor különleges vonalmat éreztem az idős nénikhez és bácsikhoz, akik oly sok történetet és eseményt tudtak elmondani a régiekről, önmagukról.” – vallotta a kezdetekről.

Halász Mátyással éppen 40 éve kerültem személy szerint kapcsolatba, amikor jákóhalmi kulturigazgatóként felcsigázták érdeklődésemet, mint friss honismereti szakköri tagnak, a hajdani Szentlászlópuszta iránt. Annyiszor szóba került ez a redemptiokor megszerzett – azóta függetlenné vált – terület, hogy egyszer egy idős szakköri taggal, Fazekas Istvánnal elhatároztuk, hogy lemegyünk oda. 1968-at írtunk akkor; Félegyházáig vonattal, onnan busszal mentünk tovább oda, ahová őseink gyalog jártak.

Az idegen helyen hamar otthonra találtunk. Mindenhol volt akkoriban honismereti szakkör, ott is. Halász Mátyáshoz irányítottak, akinél szíves vendéglátás fogadott frissen vetett ággal. Előtte még kísértünk a közeli tanyára Szöllösi Miska bácsihoz, akinek elődei 1856-ban költöztek le a pusztára Jákóhalmáról. A faluban töltött két nap alatt mindent megtudtunk, amit akartunk, s Pista bácsi még 60 évvel azelőtti ottani szerelmét is megtalálta. Matyi bácsi neje azóta sem feledte el azt a pillanatot, amikor a két öreg egymás nyakába borult 6 évtized után.

A következő évben már mikrobusszal mentünk, 10 évvel később egy egész honismereti delegációval. Az természetesen feltűnt, hogy onnan viszont nem jött senki, csak a rossz hírek. Községünk szülötte: Bóna Zoltán újságíró révén tudtuk meg – aki akkoriban a Petőfi Népe-nél dolgozott –, hogy a község nevét meg akarják változtatni Kunlászlóra, mert a jászok csak gyarmatosítani mentek oda. A község jeles helytörténészének köszönhető, hogy felvállalta a harcot és megnyerte a csatát; a község neve maradt Jászszenlászló.

Könyvében külön fejezetben írja le kálváriáját. Részletek az eseményekből: „Azt